

فقط کتابداران می خندند

■ دکتر علیرضا اسفندیاری مقدم^۱

عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

و کاریکاتوریست قرار دهد. دست کم گرفتن طنزنویس در جاهای دیگر هم صدق می کند. معمولاً کسانی که دربارهٔ رمان نویسی کتاب می نویسند، رمان دایی جان ناپلئون را از قلم می اندازند و یادشان می رود که طنزنویسان چه نقشی در رمان نویسی داشته اند. اگر گوگل نبود داستایوفسکی پیدا نمی شد، اگر مارک تواین نبود همینگوی و بدون لارنس استرن جیمز جویس پیدا نمی شد. مگر پدر رمان نویسان جهان سرواتس طنزپرداز نیست؟ چرا جای دوری برویم بدون دهخدا جمال زاده و هدایت هم نبودند. پس به قول عبید: «هزالان را خوار مدارید و در آنها به چشم حقارت منگرید» یا به قول سنایی: «هزل من هزل نیست تعلیم است» و به قول مولانا: «هزل تعلیم است آن را جد شنو/ تو مشو برظاهر هزلش گرو». و به راستی که چنین است. حتی در لطیفه ساده ای که چیزی در آن نیست، حکمی نهفته است. شاعران بزرگ ما هرگز از طنز و شوخ طبعی دور نبوده اند. از سنایی و عطار گرفته تا حافظ و مولانا و نظامی و سعدی جامی و خیام. حتی فردوسی بزرگ: «به دشت آهوی ناگرفته مبخش!» بعضی از کشورها شهری را مرکز طنز و فکاهه خود قرار داده اند. مثل خانه طنز و فکاهه بلغارستان در شهر «گابرو». در آنجا هر سال یک هفته در همهٔ زمینه ها جشنواره طنز و فکاهه برگزار می شود؛ از شعر و داستان و نمایش نامه تا عکاسی و مجسمه سازی و کاریکاتور. مرکز طنز و فکاهه ترکیه هم «آق شهر» است که ترک ها آن را زادگاه «ملانصرالدین» یا به قول خودشان نصرالدین خوجا می دانند و هر سال در آنجا مسابقات کاریکاتور برگزار می کنند. خلاصه اینکه «طنز یک شیوه بیان برای نشان دادن واقعیت و هستی است».

درباره اثر و چرایی تألیف آن

این مجموعه که در قالب هفت بخش تألیف شده، دستاورد سالیان دراز تلاش و اندوختن تجربه شغلی نگارنده در کتابخانه های عمومی است. وی در آغاز اثر چنین بیان می دارد: «کوشیده ام که اصول و قواعد کتابداری را برای بقا و ماندگاری در قالب طنز بریزم، باشد که توجه اصحاب علم و ادب و فرهنگ و به ویژه کتابداران را برانگیزد». نویسنده آهنگ خویش را از نوشتن چنین کتابی این گونه باز گفته است:

■ فقط کتابداران می خندند (طنز در کتابخانه های عمومی)؛

تألیف فروزان مهرانیور؛ تهران: فرهنگ مکتوب، ۱۳۸۸ (۱۱۶ صفحه / ۱۸۰۰ تومان). شابک: ۵-۲۶-۸۸۳۹-۹۶۴-۹۷۸

اندر اهمیت طنز^۲

فی نفسه هر چیز موجه و عرف پسندی که انسان را بخنداند، ارزشمند است. خنده، جسم و روان انسان را تقویت و او را در برابر مشکلات مقاوم می سازد. بی دلیل نیست که گفته اند مزاح مؤمن، عبادت است. در ادبیات حوزه طنز، بیشتر مواقع، طنز و طنزآوران را دست کم گرفته اند. در دیوان های شعر، اغلب قصاید و غزلیات صدرنشین بوده اند و هجویات و هزلیات ته نشین. گاهی هم تهنش افتاده است. مثل خبثیات سعدی که از ته خیلی از کلیات ها (مثل عملیات ها) افتاده است. دیگر به این نمی شود گفت «کلیات»، چون کلیه های را در آورده اند. ظاهراً خبثیات سعدی از نظر سبک شناسی، الگوی عبید زاکانی بوده است. سعدی با خبثیاتش راهگشای عبید بوده است. در مطبوعات هم، طنز و شوخی را می بردند به آخر نشریه. خوشبختانه، در سال های اخیر به ارزش طنز و کاریکاتور بیشتر پی برده اند و هر نشریه ای سعی دارد جایی را به این دو مقوله اختصاص دهد و بهترین صفحات را در اختیار طنزنویس

**این مجموعه که در قالب هفت بخش
تألیف شده، دستاورد سالیان دراز تلاش
و اندوختن تجربه شغلی نگارنده در
کتابخانه‌های عمومی است**

**چنین اثر طنزی روزنه‌ای است برای
بیان دغدغه‌ها و کاستی‌ها در راستای
امیدبخشی در جامعه کتابداری و کوشش
در جهت حل نامایمات**

من بسی می‌ترسم
ترسم از رفتن از خاطره‌هاست
آنچه ذهن من از آن آکنده است
اتفاقات قشنگی است که شاید بزند
سایه لبخندی بر لب ما و شما
من از آن لحظه بسی می‌ترسم
لحظه بستن چشم، لحظه مردن دل
پس پلی ساختم از خاطره‌ها
- و - گذشتم از آن به فراسوی زمان
من از آن خاطره‌ها خندیدم
خنده‌ای تلخ، گزنده، شیرین
خنده‌ای از سر طنز
و برای تو نوشتم
که بخوانی و بخندی و مرا یاد کنی

معرفی اجمالی اثر

بخش اول در رثای کتابخانه: در این بخش، نگارنده فراطرازگونه و شاید نستالژیک، همگان را به دانایی از مسیر کتاب و کتابخانه فرامی‌خواند و کتابدار را در لفافه، کلیددار باب حکمت معرفی می‌کند. در واقع، کتابخانه که طی قرون متمادی به‌عنوان حافظه بشر^۳ و یک نیروی اجتماعی^۴ نقش‌آفرین بوده است، و کتابداری حرفه‌ای کهن و البته مؤثر و کتابداران، کسانی که از هویت حرفه‌ای شناخته‌شده‌ای برخوردارند، (الکان، ۲۰۰۸) هر سه، در این بخش مورد ستایش قرار می‌گیرند. خواندن این بخش، بنده را به یاد دو فراز از اثر ارزشمند «ارزش‌ها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی» می‌اندازد؛ آنجا که مؤلف، دکتر رحمت‌الله فتاحی

اعتقاد خود را اینگونه بیان می‌کند: «حرفه کتابداری در ذات خود دارای یک فلسفه متریقی است... در طول تاریخ، تلاش کتابخانه‌ها برای دسترس‌پذیر کردن اطلاعات و ارائه خدمت به مردم و افزایش دانایی‌های جامعه و رسیدن به کمال بوده است. آیا چنین رویکردی ارزشمند نیست؟» (فتاحی، ۱۳۸۸ ص ۲۶). «بدون تردید، این ارزش‌ها فقط مربوط به زمان حاضر نیست بلکه تا زمانی که جامعه انسانی برای فعالیت‌های متنوع خود و به‌منظور رسیدن به توسعه، نیازمند اطلاعات و دانش است، کتاب و کتابخانه و کتابداری نیز ارزش خواهد داشت» (ص ۷۷).

بخش دوم لطیفه‌های نه چندان ریزه میزه: در این بخش که در واقع، به جنگ‌واره می‌ماند، در قالب لطیفه‌های شنیدنی و بعضاً تأمل‌برانگیز، مباحث مختلفی همچون فهرست‌نویسی و خدمات فنی، کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی، کتابداران، کتابخوانان، منابع اطلاعاتی، کودکان، همایش‌های کتابداری، هفته کتاب، اداره کتابخانه، سرانه مطالعه، و نظایر آنها طرح می‌شود.

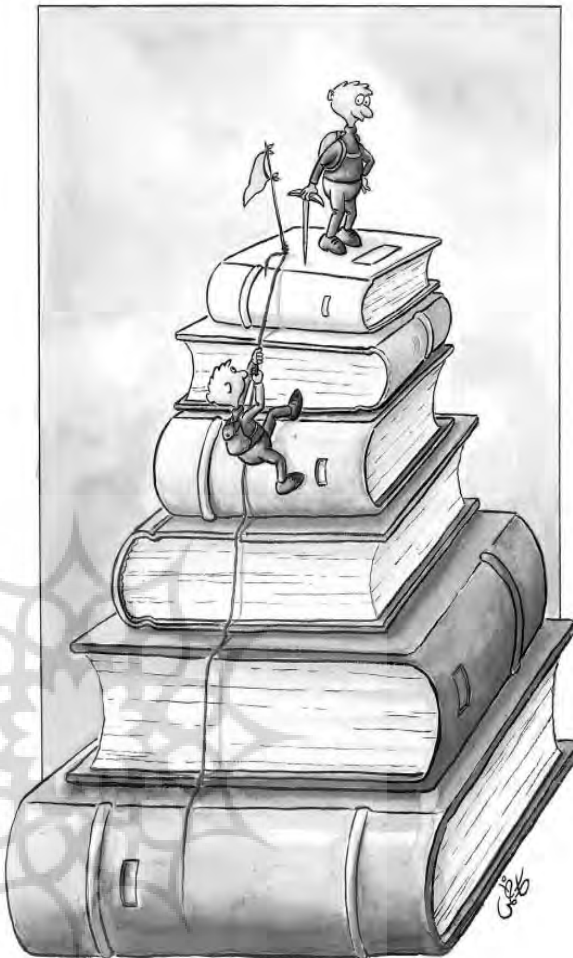
انواع منابع دانش اشراف دارد. مهم‌ترین رسالتش این است که در خدمت توسعه جامعه است و حرفه‌ای مردمی به شمار می‌رود. کتابدار معتقد به آزادی‌های اساسی انسان است، و در مقابل، قائل به تبعیض‌های قومی، طبقه‌ای، و جنسیتی نیست. فلسفه، اصول و قواعد آن جهانی است و همواره از جدیدترین فناوری‌ها برای کارکردهای خود و تحقق رسالت‌های حرفه‌ای بهره می‌گیرد. به همین دلایل، کتابداران از اثربخش بودن نقش خود در سعادت جامعه خرسندند» (ص. ۸۳).

بخش هفتم آموزش ضمنی پیش از هر کار: این بخش را باید خواند و سپس از محتوا و هدفش سر درآورد.

پایان سخن

بی‌شک، تألیف و انتشار چنین اثر کم‌حجم اما پر مغزی، قدم منحصر به فردی است در حوزه پرهیاهو و پرتکاپوی کتابداری. یقیناً به یک‌بار خواندن می‌ارزد و صفحه ۱۰۸ آن به چند بار خواندن. مثلی می‌گوید سوراخ موش روزنه امید گریه است. چنین اثر طنزی نیز روزنه‌ای است برای بیان دغدغه‌ها و کاستی‌ها در راستای امیدبخشی در جامعه کتابداری و کوشش در جهت حل ناملایمات.

زنبور عسلی که روی گل قالی بنشیند دست خالی به کندو باز می‌گردد. امیدوارم کتابداران و جامعه اطلاع‌رسانان بیش از پیش روی گل قالی علم صرف ننشینند و احیاناً جا خوش نکنند تا با دستی پر برای جامعه هدف، اطلاع‌افشانی و دانایی‌آفرینی به ارمغان آورند. طنز یعنی پلی هر چند معلق اما قابل اعتماد برای تحقق این آرمان.

امیدوارم کتابداران و جامعه اطلاع‌رسانان بیش از پیش روی گل قالی علم صرف ننشینند و احیاناً جا خوش نکنند تا با دستی پر برای جامعه هدف، اطلاع‌افشانی و دانایی‌آفرینی به ارمغان آورند

پی‌نوشت‌ها

1. ali.isfandiyari@gmail.com

۲. با اندکی تغییرات، برگرفته از متنی با عنوان «طنز چیست؟»، دسترس‌پذیر در:

<http://www.amordad.net/forum/index.php?topic=13061.0:wap2>

3. Memory of mankind

4. Social force

مآخذ

۱. فتاحی، ر. (۱۳۸۸). ارزشها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: نشر کتابدار

2. Alkan, N. (2008), "The Importance and Influence of Philosophical Thinking for Librarians", *Library Philosophy and Practice* (September)

بخش سوم اغیار در کتابخانه‌ها: همان‌گونه که از نامش برمی‌آید این بخش کم‌حجم در قالب چند طنز، به حضور کاربرنماها در فضای مقدس کتابخانه اشاره می‌کند و در واقع، نقدی می‌زند. بخش چهارم شوخی با بزرگان: محور اصلی مورد بحث در این بخش، منابع انسانی از کتابداران پیش‌کسوت گرفته تا کاربران، مدیران (رؤسای کتابخانه)، و استادان کتابداری است. بخش پنجم خواب و رؤیا در کتابخانه: در این بخش در رهگذر خواب و خواب‌گذاری (تعبیر)، برخی چالش‌ها و دغدغه‌های روزمره کتابداران به تصویر کشیده شده است.

بخش ششم وفاداری به اصول کتابداری: در قالب چند بخشک، احترام به سنت و حرکت به سمت مدرنیته را یادآور می‌شود. و اینجاست که بازگویی، بازخوانی و بازاندیشی این بند از کتاب خواندنی «ارزش‌ها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی» ضروری به نظر می‌رسد: «کتابداری حرفه‌ای است علمی، فرارشته‌ای، با پیشینه‌ای تاریخی و در عین حال پویا، در خدمت جامعه، ارزشمند و جذاب، زیرا اطلاعات و دانش همه ملت‌ها، همه علوم و همه حرفه‌ها را ساماندهی و قابل دسترس می‌کند. ماهیت کاری کتابداری، تخصصی و لذت‌بخش است. کتابدار جامعه را می‌شناسد و بر نیازهایش واقف است، دانش را می‌شناسد و بر